

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

**Επιστήμες της Αγωγής, Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση
Εκπαιδευτικών**

Συλλογικό e-book (2024)

**Κριτικο-πραξιακό εργαστήριο: Ανα-ζωογόνηση + Επαν-
οικοδόμηση της σχολικής μάθησης**

Ανυφαντάκη Ξ., Ασπρούλης Γ., Βαζακοπούλου Ε., Βαζακοπούλου Κ.-Μ.,
Βαμβακά Ε., Βενέρη Π., Βιδάκη Ν., Γεωργίου Β., Δημοπούλου Φ.,
Ζαμπόγιας Θ., Καλομοίρη Ει., Καπαρουνάκη Ει., Καρσιώτη Α.-Μ., Κατάκη
Ε., Καψιόχα Α., Κιρκινάκη Ου., Κλινάκη Κ., Μακρυγιάννη Α., Μάμου Α.,
Μαστοράκη Σ., Μαχαίρα Γ., Μελετίου Ευλ., Μπαλασίδης Ν., Μπανάκου Κ.,
Μπραουδάκη Ει., Παντινάκης Ευ., Παπαδογιαννάκης Γ., Σγουράκη Ε.,
Σπαχής Ν., Σταματάκη Α., Σταυρακάκη Ει., Χαιρετάκη Ει., Χαλκιαδάκη Μ.,
(φοιτητές και φοιτήτριες του ΠΜΣ) και Ιερωνυμάκης Ι., Επιμέλεια
(διδάκτων ΠΜΣ)

copyright ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.
- Π.Τ.Δ.Ε. ΠΑΝ/ΜΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ

Ρέθυμνο, 2024

Δράση Μεταπτυχιακού Προγράμματος
Επιστήμες Αγωγής, Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών

Συλλογικό e-book (2024)

Κριτικο-πραξιακό εργαστήριο: Ανα-ζωογόνηση + Επαν-οικοδόμηση της σχολικής μάθησης

Ανυφαντάκη Ξ., Ασπρούλης Γ., Βαζακοπούλου Ελ., Βαζακοπούλου Κ.-Μ., Βαμβακιά Ελ., Βενέρη Π., Βιδάκη Ν., Γεωργίου Β., Δημοπούλου Φ., Ζαμπόγιας Θ., Καλομοίρη Ειρ., Καπαρουνάκη Ειρ., Καρσιώτη Αν.-Μ., Κατάκη Ε., Καψιόχα Α., Κιρκινάκη Ουρ., Κλινάκη Κλ., Μακρυγιάννη Α., Μάμου Α., Μαστοράκη Σ., Μαχαίρα Γ., Μελετίου Ευλ., Μπαλασίδης Ν., Μπανάκου Κ., Μπραουδάκη Ειρ., Παντινάκης Ευάγ., Παπαδογιαννάκης Γ., Σγουράκη Ελ., Σπαχής Ν., Σταματάκη Αγγ., Σταυρακάκη Ειρ., Χαιρετάκη Ειρ., Χαλκιάδου Μ., (φοιτητές και φοιτήτριες του ΠΜΣ) και Ιερωνυμάκης Ι. , επιμέλεια (διδάκτων ΠΜΣ)

Γ. Πανταζής : Διαμόρφωση e-book

Ρέθυμνο, 2024

Εισαγωγικά

Το κριτικο-πραξιακό¹ εργαστήριο «Ανα-ζωογόνηση + Επαν-οικοδόμηση της σχολικής μάθησης» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος Επιστήμες της Αγωγής, Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών του ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.-Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Τρία βασικά ερωτήματα μας απασχόλησαν. Το πρώτο ερώτημα αφορούσε αν η γνώση που παρέχεται στο σχολείο αγγίζει τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών/ τριών και ικανοποιεί τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών, καθώς επίσης αν τα μαθήματα συνδέονται με τις εμπειρίες τους και οδηγούν στην ενσυναίσθηση, την ενδυνάμωση και την κριτική συνειδητοποίηση. Ένα δεύτερο ερώτημα σχετιζόταν με τον τρόπο ή τις μεθόδους διδασκαλίας και πιο συγκεκριμένα, πώς η μάθηση μπορεί να καταστεί περισσότερο συμμετοχική, συνεργατική, βιωματική και συναισθηματική. Ένα τρίτο ερώτημα ήταν πώς θα μπορέσουμε να ανα-κατασκευάσουμε την τυποποιημένη, εγκυκλοπαιδική και γραμμικά επαναλαμβανόμενη/ 'κονσερβοποιημένη' γνώση σε μια χειραφετική, μετασχηματιστική, κριτικο-πραξιακή γνώση.

Η προσέγγισή μας βασίστηκε στην κριτικο-πραξιακή μεθοδολογία. Για την ανάδειξη και επεξεργασία του θέματος, που δεν ήταν δεδομένο εξ αρχής, ακολουθήθηκε το μοντέλο της 'υποβολής του προβλήματος' (problem posing model). Η διεξαγωγή του εργαστηρίου πραγματοποιήθηκε στο ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.-Μουσείο της Εκπαίδευσης (ΜtE) του Π.Τ.Δ.Ε. του Π.Κ., ένα κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον μη τυπικής, άτυπης και δια βίου μάθησης, που μπορεί να λειτουργήσει εναλλακτικά ή/ και συμπληρωματικά στη σχολική εκπαίδευση. Με βάση αυτό το 'παράδειγμα' επιχειρήσαμε τη διασύνδεση της Επιστήμης με την Τέχνη (που συνήθως θεωρούνται ασύμβατα πεδία) στο πεδίο της μουσειακής επιτέλεσης. Η αφόρμηση δόθηκε από την εικαστική εγκατάσταση που παραπέμπει στην άγονη, αποξηραμένη, λιμνάζουσα ή ερημοποιημένη γνώση και εικονίζεται στο εξώφυλλο.

Οι συμμετέχοντες/ ουσες ήρθαν σε επαφή με το συγκεκριμένο έκθεμα/ κοινωνικό αντικείμενο, προέβαλαν σε αυτό τις σκέψεις και εμπειρίες τους, προβληματίστηκαν, αναζήτησαν ερμηνείες και αποτύπωσαν την άποψή τους στα ερωτήματα που τέθηκαν και αφορούσαν τις συνθήκες ζωής των προσφυγικών και μεταναστευτικών πληθυσμών ως αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις κοινωνικά αποκλεισμένων και καταπιεσμένων ομάδων.

Γνωρίζοντας, επίσης, ότι προκειμένου η μάθηση να καταστεί μετασχηματιστική, οφείλει πρωτίστως να είναι συλλογική, προτάχθηκε η συνένωση των ατομικών καταγραφών των φοιτητών/ τριών σε ένα ενιαίο αφήγημα, στο οποίο θα αποτυπωνόταν οι ταυτίσεις, αποκλίσεις ή συγκλίσεις μεταξύ των απόψεών τους που είχαν διατυπωθεί προηγουμένα. Μέσα από τις ομαδικές εργασίες που ακολούθησαν, προέκυψε μια κριτικο-πραξιακή προσέγγιση ανα-κατασκευής των περιεχόμενων μάθησης, που θα μπορούσε να εφαρμοστεί ως εναλλακτικό 'παράδειγμα' σε τυπικά, μη τυπικά ή άτυπα περιβάλλοντα εκπαίδευσης. Στις σελίδες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι δράσεις των εμπλεκόμενων στο εργαστήριο μεταπτυχιακών φοιτητών/ τριών της Κριτικής Παιδαγωγικής.

*Γιάννης Ιερωνυμάκης
Ιανουάριος, 2024*

¹ Ο όρος 'κριτικο-πραξιακή παιδαγωγική' εισήχθη διεθνώς από τον Α. Χουρδάκη στην παρακάτω ακαδημαϊκή δημοσίευση: Hourdakís, A. (2020). Critical-praxical Pedagogy. Reflections on the experience of the postgraduate program in teacher education of the Pedagogical Department of Primary Education of the University of Crete. *Επιστήμες της Αγωγής - Θεματικό Τεύχος/ Education and Society in 21st century. The Challenges for Pedagogy and Learning*, 191-216.

Α΄ ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Κριτικο-πραξιακές δραστηριότητες

Στο Α΄ Μέρος του εργαστηρίου οι φοιτητές/ τριες ακολούθησαν μια κριτικο-πραξιακή μεθοδολογία πρόσληψης, κατανόησης και επεξεργασίας ενός ενδεικτικού περιεχομένου διδασκαλίας. Σε ένα πρώτο επίπεδο, αυτό προέκυψε μέσα από την παρατήρηση μιας εικαστικής εγκατάστασης του ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.-Μουσείο της Εκπαίδευσης (ΜτΕ) του Π.Τ.Δ.Ε. του Π.Κ. και τη διεπαφή τους με αυτήν. Στόχος ήταν να θέσουν οι ίδιοι/ ες τα ερωτήματα που έκριναν ότι έπρεπε να τους απασχολήσουν διδακτικά, στον αντίποδα της καθιερωμένης δασκαλοκεντρικής προσέγγισης των εννοιών μέσα από το βιβλίο, ενεργοποιώντας πρωτίστως τα συναισθήματα, τις εμπειρίες και τις αισθήσεις τους. Για τον σκοπό αυτό, σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι φοιτητές/ τριες κλήθηκαν να απαντήσουν ατομικά σε ερωτήματα που προϋπέθεταν μια ενσυναισθητική, κοινωνικοπολιτισμική και ανθρωποκεντρική πρόσληψη του θέματος. Η φάση αυτή του εργαστηρίου επρόκειτο ουσιαστικά για μια 'μάθητεια', που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως παράδειγμα για τις διδακτικές τους πρακτικές, συνδέοντας τη τυπική εκπαίδευση με διαφοροποιημένα περιβάλλοντα μάθησης που ευνοούν την έκφραση των εμπειριών και βιωμάτων, ενδυναμώνουν τους/ τις συμμετέχοντες/ ουσες, ενισχύουν τον διάλογο και τον κριτικο-πραξιακό προσανατολισμό στην προσέγγιση της γνώσης.

Τι μπορεί να σημαίνει για εσένα αυτό το δέντρο;
Με τι θα το παρομοιάζεις;
Πού σε παραπέμπει συμβολικά...;

Εικόνα 1. Δι-επαφή φοιτητών/ τριών με την εικαστική εγκατάσταση του ΚΕ.Μ.Ε.Ι.Ε.Δ.Ε.-Μουσείο της Εκπαίδευσης (ΜτΕ) του Π.Τ.Δ.Ε. του Π.Κ.

Νοσταλγία, το σχολείο σήμερα, στείρα-γυμνή' γνώση, απρόσωπη διδασκαλία, ένα παιδί χωρίς κρίση, όλους εκείνους που με 'κλαδεύουν', αλλά συνεχίζω πεισματικά να 'ανθίζω', το δέντρο της ζωής (που) κάποια στιγμή 'πεθαίνει', (αλλά) αν έχει αφήσει καρπούς συνεχίζει με ένα τρόπο να υπάρχει, προσκόλληση του ανθρώπου στην ύλη, αποθανών φίλος-συντήρηση της ύλης-όχι ανανέωσή της, αποκοπή από τη φύση, γυμνό-εκτεθειμένο σώμα, θάνατος, επιφανειακή μάθηση, ξεριζωμός, άνθρωποι που πρέπει να 'ριζώσουν', κάτι το ξένο και άγνωστο, μοναξιά, άνθρωποι που αφήνουν τις χώρες τους, φυλακή, σχολική γνώση χωρίς βίωμα (σαν τα σύρματα που κρατάνε όρθιο το δέντρο), μαρασμός, τυποποιημένη γνώση, ξεραίλα (τι κι αν υπάρχουν, αν απλά υπάρχουν;), παρεμπόδιση πραγματοποίησης ονείρων, διάγραμμα γνώσεων, γιατί; το δέντρο που πληγώσαμε, προσφυγόπουλα, απομόνωση, μαθητής σήμερα, περιορισμός-υποστυλώματα, ελπίδα, χειμώνας, νεκρά φύση, στέρση ψυχικής+σωματικής καλλιέργειας, κάτι παλιό με βαθιές ρίζες, δεν έχει χώρο να ανθίσει, ανάγκη να αλλάξουν πολλά στην εκπαίδευση, ζωή-οξυγόνο (αν ήταν σε ένα δάσος), βαλσαμωμένο, κρύο, αναμονή (της άνοιξης), ό, τι εμποδίζει τη γνώση να 'ανθίσει', εγκλωβισμός της φαντασίας και της ελευθερίας, το σχολείο κόβει τα φτερά

των παιδιών, ασφυξία, έλλειψη ζωής, παγίδευση, φτώχεια, μέδουσα, δημοκρατία σε κρίση, έλλειψη ευκαιριών, υπάρχει απλώς για να υπάρχει, το παιδί που του στερούμε το δικαίωμα να 'ανθίσει', ένας άνθρωπος διαφορετικός σε μια κοινωνία 'κανονικών', στασιμότητα στην εκπαίδευση, νέκρωση, καλούπι-τυποποίηση, αφομοίωση, ομοιομορφία, έλλειψη διαλόγου και συμμετοχής, φθορά, δάσκαλοι που μένουν στους ίδιους τρόπους διδασκαλίας.

Τι συναισθήματα σου προκαλεί;

Νοσταλγία, θλίψη, απογοήτευση, απορία, αγανάκτηση, συγκίνηση, λησμονιά, ευγνωμοσύνη, αγωνία, δέος, φόβο, λύπη(ση), απελπισία, άγχος, ματαίωση, εκνευρισμό (γιατί δε διαφέρω από τα άλλα δέντρα-ανθρώπους), αποξένωση, απέχθεια και στεναχώρια για τον κόσμο, θυμό, αισιοδοξία, θέληση, πόνος, καταπίεση, ασφυξία, αίσθημα δίψας, προβληματισμό, ανάγκη να δράσω, εγκατάλειψη, βιαιότητα, προσμονή (για την αλλαγή),

Εικόνα 2. Ατομική καταγραφή σκέψεων και ιδεών

αρνητικότητα, συμπόνια, θαυμασμό, δυναμισμό, ψύχρα, αίσθηση κενού, μοναξιά, πάθος για ζωή, ασφυξία, παγίδευση, ικεσία (επειδή τα κλαδιά πάνε προς τα πάνω), ελπίδα διαφυγής, ευαλωτότητα, εγκλωβισμό, συμβιβασμό, νοιάξιμο, ανάγκη για φροντίδα, πίκρα.

**Μπες στη θέση τ@ πρόσφυγα, τ@ μετανάστ@.
Αναγκάζεσαι να φύγεις...
Τι θα έπαιρνες οπωσδήποτε μαζί σου (αντικείμενο, συναίσθημα ...):**

Εικόνες, χώμα, κλειδιά, φωτογραφίες, αναμνήσεις, αγάπη, (ζεστά) ρούχα (τα αγαπημένα), την οικογένεια, αγάπη και φροντίδα των γονιών, μια ιδέα για να πολεμήσω, έναν φίλο για να ακουμπήσω, τους γονείς μου, τη γιαγιά, όμορφες στιγμές, τα κατοικίδια μου, μία σελίδα χαρτί που συμπλήρωσα με την οικογένειά μου μια Πρωτοχρονιά, τα γατιά μου, έγγραφα, τα κοσμήματά μου, την ασφάλεια της οικογένειας, ένα από τα λουλούδια μου, μια μπλούζα με τη μυρωδιά του αγαπημένου μου προσώπου, κινητό, κάμερα, γυαλιά μυωπίας, μπουφάν, ένα πετραδάκι από την αυλή του σπιτιού μου, το παιδί μου, χρήματα, είδη πρώτης ανάγκης, αξιοπρέπεια, αγάπη, δύναμη, θέληση, αντοχή, μουσική (cd), την οικειότητα-ασφάλεια που ένιωθα στην οικογένεια, τη μυρωδιά του πατρικού μου, τον άνδρα μου, άλμπουμ, ελπίδα (για ένα καλύτερο αύριο, κάποια μέρα θα επιστρέψω), τις αξίες που έχω από την οικογένεια, τα όνειρα για το μέλλον, κουράγιο, νερό, τον σκύλο μου, σακίδιο με ρε, πορτοφόλι.

Εικόνα 3. Στιγμές αυτο-συγκέντρωσης, αυτονομίας και ενσυναίσθησης

συναίσθημα, βιώματα, τις ρίζες μου, αίσθημα ασφάλειας-σταθερότητας-σιγουριάς (πώς όμως όταν με κατακλύζει η αβεβαιότητα;), καθημερινούς ήχους, ανέμελο γέλιο, τα οστά-λείψανα των αγαπημένων μου ανθρώπων (όσο μακάβριο κι αν ακουστεί), ρούχα, βιβλία.

Τι θα ήθελες να πάρεις, αλλά δυστυχώς δεν μπορείς;

Κλειδιά, αγαπημένα μου πρόσωπα, φίλους, γονείς, κατοικίδιο, τον ναό του χωριού μου, τους παλιούς μου συντρόφους, την οικογένεια, τα παιχνίδια μου, μυρωδιές, τα παιχνίδια των παιδιών μου, το ίδιο το σπίτι, τη ζωή μου πριν την τεράστια αυτή αλλαγή, αντικείμενα, αναμνήσεις, το σκυλί μου, το αυτοκίνητο, όλα τα φυτά μου, τους ανθρώπους που αγαπώ, τη γάτα μου, τη θάλασσα, τη γεύση από τον αγαπημένο μου καφέ, Η/Υ, αρκουδάκι, όλους τους δικούς μου, τη γειτονιά μου, τη 'ζωντανή' εικόνα του σπιτιού μου,

Εικόνα 4. Αναζητήσεις και καταγραφές στο "Μουσείο του Πεζοδρομίου" (ΜΟΥ.ΠΕ.)

Τι θα ήθελες να αφήσεις πίσω σου;

Αναμνήσεις που θα μου επιτρέψουν να ξαναγυρίσω, τις φοβίες μου (αλλά γίνεται;), την εκμετάλλευση, τον θυμό, τον φόβο, τον πόλεμο, τη φτώχεια, τη στενοχώρια, τον ρατσισμό, τις δυσκολίες, κακές αναμνήσεις, ανθρώπους που με στεναχώρησαν, τη ζωή μου μέχρι εκείνη τη στιγμή, την απόγνωση, τον ξεριζωμό, αρνητικά συναισθήματα, τη σκέψη μου από την ωραία μου ζωή, τη μιζέρια που με έκανε να φύγω, την ταμπέλα που θα με συνοδεύει, το άγχος, την κακία των ανθρώπων, τον πόνο, τα ουρλιαχτά, τα δάκρυα, τη βία, δε θέλω να αφήσω τίποτα πίσω μου, την πίεση της καθημερινότητας, τους λόγους που με ανάγκασαν να φύγω, την ασχήμια, τον τρόπο, μια γλάστρα ή ένα δέντρο (όταν γυρίσω να τα ξαναβρώ), τον κίνδυνο, την πείνα, τον θάνατο, την αδικία, την ασθένεια, ό, τι με αγχώνει.

Μπες στη θέση τα@ πρόσφυγα, τ@ μετανάστ@. Μόλις 'έφτασες' στον 'προορισμό' σου.

Τι θα ήθελες να ονειρευτείς το πρώτο βράδυ;

Μια ημέρα στο σπίτι της γιαγιάς μου να τρώμε μαζί, είμαι στην πατρίδα μου, όλους εκείνους που άφησα πίσω, ζω σε μια φιλόξενη κοινωνία, τον τόπο μου ως ουτοπία, είμαι ασφαλής με την οικογένειά μου, όλα θα πάνε καλά, εμένα με την οικογένειά μου ευτυχημένους, τη ζωή μου πριν αναγκαστώ να φύγω, ταξιδεύω στο σπίτι μου που μόλις είχα αφήσει, κάθομαι δίπλα στη σύμπα για δέκα λεπτά πριν φύγω για το σχολείο, θα ήθελα να ονειρευτώ το μέλλον μου, ονειρεύομαι ότι έχω ένα σπίτι, είμαι στην Αμοργό και αγναντεύω το ηλιοβασίλεμα, όλα να είναι όπως πριν, μια βραδιά στο σπίτι μου σε γιορτινό τραπέζι, τρώω με τους δικούς μου και πίνω κρασί, μια ημέρα στη νέα ζωή, ονειρεύομαι τους γονείς μου, να σταματήσει ο πόλεμος στη χώρα μου, όσοι άφησα πίσω μου να είναι καλά, την οικογένειά μου μαζί κάτω από μια πελώρια κουβέρτα να είμαστε αγκαλιασμένοι σφιχτά, την αυλή που έπαιζα μικρή, το φεγγάρι που έβλεπα το βράδυ στον ουρανό, ανθρώπους που θα με βοηθήσουν να ορθοποδήσω, ήθελα να ονειρευτώ μια αγκαλιά, δε θα ήθελα να ονειρευτώ.

Με ποια 'υλικά' (σκέψεις, συναισθήματα, ενέργειες...) πρόκειται να ξαναφτιάξεις τη ζωή σου;

Αναμνήσεις, αξίες, αγάπη, ελπίδα, σεβασμός, αποδοχή, γνώση, έχω καθήκον να επιβιώσω, ακατάπαυστος μόχθος, αδιάκοπη εργασία, αγώνας για ένα καλύτερο αύριο, σχέσεις, μη ξεχνώντας τις ρίζες μου, δύναμη, κουράγιο, υπομονή, επιμονή, στόχοι (το δέντρο να ξαναγίνει πράσινο), δουλειά, ζεστασιά, αυτοπεποίθηση, αισιοδοξία, αλληλοβοήθεια, θετικές σκέψεις, θα αρπάξω την ευκαιρία, κοινωνικοποίηση, τουβλάκια (από την παιδική μου ηλικία), ξεκίνημα από το μηδέν, επικοινωνία, γλώσσα, ξαναφτιάχνω το σπιτικό μου, πίστη, πείσμα, θα ξαναφτιάξω τη ζωή μου, ηθική, αλληλεπίδραση, αποφασιστικότητα, εμπειρία, αγκαλιά, σφίξιμο, θέληση, αναζήτηση, ενθουσιασμός, χαρά, σκληρότητα, κοινωνικός κύκλος, ηρεμία, να έχω καθημερινές όμορφες στιγμές, θα καταφέρω να ανταπεξέλθω στις δυσκολίες, αβεβαιότητα, φως, μνήμη, θάρρος, ρεαλισμός, άγχος, εξάλειψη του φόβου και της μοναξιάς, ανάγκη δημιουργίας νέων δεσμών, δημιουργικότητα, ενσυναίσθηση, θέλω να γίνω καλύτερη, προσπάθεια.

Β' ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Συλλογικά κείμενα τεκμηρίωσης

Εικόνα 5. Μαθησιακές ΣΥΣΚΕΨΕΙΣ
διαλόγου και προβληματισμού

Στο Β' Μέρος του εργαστηρίου οι φοιτητές/τριες συγκρότησαν ομάδες και με βάση τις προηγούμενες ατομικές τους καταγραφές και εμπειρίες (Α' Μέρος Εργαστηρίου), οδηγήθηκαν σε μια συνολική γραφή, δηλαδή συνένωσαν τα κείμενά τους με σκοπό τη σύνταξη ενός περιγράμματος ή σεναρίου κριτικο-πραξιακού 'μαθήματος' σε τυπικά, μη τυπικά ή άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

Βασικά στοιχεία του περιγράμματος ήταν:

A. Τίτλος

B. Λέξεις-κλειδιά

Γ. Κύριοι στόχοι

Δ. Υποστηρικτικό υλικό (ένα ή δύο παραδείγματα)

Ε. Αφόρμηση

Η εν λόγω εκπαιδευτική διαδικασία, με έντονα τα στοιχεία του διαλόγου, του αναστοχασμού και της σύνθεσης, επρόκειτο να λειτουργήσει ως 'παράδειγμα' για το πώς μπορούν να συνεργαστούν οι εκπαιδευτικοί με τους/ τις μαθητές/ τριες για την ανα-

κατασκευή ή τη διαμόρφωση νέων κριτικο-πραξιακά προσανατολισμένων περιεχομένων μάθησης.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα περιγράμματα/σενάρια που δημιούργησαν οι φοιτητές/τριες ανά ομάδες.

Εικόνα 6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ για την ανα-κατασκευή μαθησιακών περιεχομένων

Συντελεστές/ τριες: Βαμβακά Ελευθερία, Βιδάκη Νίκη, Ζαμπόγιας Θεόδωρος, Καρσιώτη Αναστασία-Μαρία, Κιρκικάκη Ουρανία, Κλινάκη Κλειώ

θέλαμε να μπει ο/η μαθητής/τρια στην θέση του παιδιού που βίωνε την κατάσταση (πολέμου, ξεριζωμού, κ.λπ.), για την οποία στοχεύουμε να τον/ την ευαισθητοποιήσουμε.

A. Τίτλος: Θα ανθίσω χωρίς ρίζες

Με αφορμή το δέντρο που παρατηρήσαμε στο προαύλιο χώρο (Μουσείο της Εκπαίδευσης Π.Κ.), σκεφτήκαμε να δώσουμε τον τίτλο αυτό. Ένας/ Μία πρόσφυγας/ μετανάστης/ τρια μπορεί να αφήνει πίσω τις ρίζες του, όμως η ζωή του συνεχίζεται (και οδηγείται) σε μια νέα αρχή.

B. Λέξεις-κλειδιά: ρίζες, ταξίδι, ελπίδα, όνειρα, ύπαρξη.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Να αναπτύξουν οι μαθητές/τριες ενσυναίσθηση και κατανόηση απέναντι σε άτομα που προέρχονται από άλλες χώρες ή που είναι πρόσφυγες/ μετανάστες/ τριες.

Ευαισθητοποίηση σε θέματα πολέμου, ξεριζωμού, μεταναστευτικού, κ.λπ.

Να έρθουν οι μαθητές/τριες σε επαφή με έννοιες, όπως: πόλεμος, ειρήνη, πολίτης/ ιδα, μετανάστης/ τρια, κοινές ανάγκες, νέα αρχή.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Most Shocking Second A Day Video

Εικόνα 7. Στιγμιότυπο από «Most Shocking Second A Day Video»

(<https://youtu.be/RBQ-loHfimQ?feature=shared>)

Επιλέξαμε το συγκεκριμένο βίντεο γιατί

Εικόνα 8. Δρώμενο ομάδας "Θα ανθίσω χωρίς ρίζες"

Η ηλικιακή ομάδα του παιδιού στο βίντεο είναι αρκετά κοντά στην ηλικιακή ομάδα των μαθητών/τριών μας, γεγονός που συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου μας και διευκολύνει την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης από την πλευρά των παιδιών. Επίσης, το γεγονός ότι η αρχή του βίντεο παρουσιάζει οικείες σε αυτά εικόνες της καθημερινότητας, ωθεί τον/την μαθητή/τρια να προβληματιστεί για το πόσο ίδιες μπορεί να ήταν οι ζωές τους.

E. Αφόρμηση:

Χρήση ενός αντικειμένου: Βαλίτσα

Κρατώντας μια βαλίτσα, ρωτάμε τα παιδιά: «Αν ξεκινούσε πόλεμος στην χώρα σου κι εσύ είχες μόνο αυτήν την βαλίτσα, τι θα έβαζες μέσα;». Στην προσπάθεια να πει ο καθένας/ η καθεμία/ το καθένα, τα αντικείμενα που

θα ήθελε να πάρει, ακόμη και τα κατοικίδια τους, θα αντιλαμβάνονταν ότι δεν γίνεται να χωρέσει κανείς/ καμία/ κανένα όλη του/ της τη ζωή σε μία βαλίτσα.

Μικρό θεατρικό δρώμενο

παρελθόν – ρίζες (Θοδωρής, Νίκη, Ράνια, Κλειώ): προσπαθούν να κρατήσουν το άτομο-μετανάστη/ τρια-πρόσφυγα για να μην περάσει την πόρτα.

άτομο-μετανάστης/ τρια-πρόσφυγας (Ελευθερία): είναι σε σύγχυση και αφενός την τραβάει το παρελθόν, αφετέρου θέλει να περάσει την πόρτα.

μέλλον – νέα πραγματικότητα (Μαρισία): προσπαθεί να ενθαρρύνει το άτομο, δίνοντας της το χέρι να διαβεί την πόρτα, σαν να λέει ότι όλα θα πάνε καλά.

Το «παρελθόν» (πατρίδα, ρίζες) προσπαθεί να κρατήσει δέσμιο το άτομο. Δεν μπορεί να προχωρήσει, να αφήσει πίσω όλες τις αναμνήσεις. Όμως η νέα πραγματικότητα είναι εκείνη που θα καθορίσει το «μέλλον» (νέα αρχή, νέα χώρα). Έτσι, το άτομο διαβαίνει την πόρτα και με μία μεγάλη ανάσα αντιμετωπίζει την νέα πρόκληση, ελπίζοντας ότι όλα θα πάνε καλά.

Εικόνα 9. Συζήτηση του δρώμενου στην ολομέλεια

Συντελεστές/ τριες: Ασπρούλης Γιώργος, Βαζακοπούλου Ελένη, Βαζακοπούλου, Καλλιόπη-Μαρίνα, Βασιλειάδου Μαρία, Μακρυγιάννη Ανδρονίκη

A. Τίτλος: Ξεριζωμός

B. Λέξεις-κλειδιά: Ασφυξία, Θλίψη, Προσφυγιά, Ενσυναίσθηση, Ελπίδα, Αλληλεγγύη.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Καλλιέργεια ενσυναίσθησης και αλληλεγγύης.

Σεβασμός του άλλου.

Προβληματισμός-Κριτική παρατήρηση πραγματικότητας.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Φωτογραφία: «Γκουέρνικα όπως Γάζα», Δημοτικό Σχολείο Άνδρου.

Τραγούδι: «Σαν το μετανάστη», Μαρία Φαραντούρη.

Μουσική: Ζουλφί Λιβανέλι – Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Εικόνα 10: Γκουέρνικα όπως Γάζα, 2023, 1ο Δημοτικό Σχολείο Άνδρου

Στίχοι

Σαν τον μετανάστη στη δική σου γη,
μέρα νύχτα λύνεις, δένεις την πληγή
κι όλα γύρω ξένα κι όλα πετρωμένα
και δεν ξημερώνει να 'ρθει χαραυγή.

Στράγγισε η ζωή σου, που αιμορραγεί,
κάθε ώρα τρόμος πόνος και κραυγή
και σ' ακούν οι ξένοι κι ο αδερφός σπαίνει,
αχ, δεν είναι άλλη πιο βαθιά πληγή.

Σύρμα κι άλλο σύρμα και χοντρό γυαλί,
μάτωσε ο ήλιος την ανατολή,
κλαις κι αναστενάζεις, αχ ξενιτιά, φωνάζεις,
μα η ελπίδα μαύρο κι άπιαστο πουλί.

Ε. Αφόρμηση:

Δρώμενο και αξιοποίηση του σώματος-κίνηση στον χώρο.

Δύο λόγια για το μάθημα...

Ο 'Ξεριζωμός' αφορά το φαινόμενο της μετανάστευσης και της προσφυγιάς που ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες έχει πάρει παγκοσμίως τεράστιες διαστάσεις. Άνθρωποι φεύγουν διωγμένοι από τις πατρίδες τους, για να γλυτώσουν τον πόλεμο και τον θάνατο, αναζητώντας ένα καλύτερο αύριο. Οι πρόσφυγες, εκδιωγμένοι/ες από την πατρίδα τους και έχοντας αφήσει πίσω τους όλη τους τη ζωή, αναζητούν την ελπίδα και τη σωτηρία, προσδοκώντας να 'φτάσουν' σε ένα ασφαλές περιβάλλον.

Εικόνα 11: Τραγούδι: Σαν το μετανάστη, Καλλιτέχνης: Μαρία Φαραντούρη (https://www.avgi.gr/tehnes/396840_oloi-ithelannen-theodoraki-kai-ton-brikan-stin-ellada), Συνθέτης: Ζουλφί Λιβανέλι, Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Σκοπός του μαθήματος ήταν η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης στους/ τις μαθητές/ τριες, ώστε να συναισθανθούμε τους Άλλους/ τις Άλλες/ τα Άλλα, να μπούμε στη θέση τους ενεργητικά, να αφουγκραστούμε τις ιστορίες τους και έτσι να αναπτύξουμε μέσα από τον διάλογο και το κοινό βίωμα συναισθήματα αλληλεγγύης και σεβασμού.

Τέλος, στόχος του συγκεκριμένου μαθήματος, ήταν η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και του προβληματισμού για την πραγματικότητα που όλοι/ ες/ α βιώνουμε.

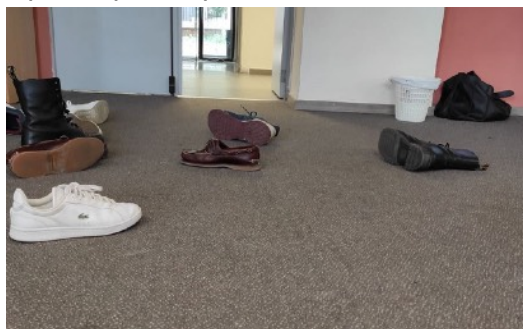
Στα πλαίσια του μαθήματος προβλήθηκε μια φωτογραφία, που αφορούσε ένα κολλάζ μαθητών/ τριών του 1ου Δημοτικού Σχολείου Άνδρου με τίτλο «Γκουέρνικα όπως Γάζα» [10]. Στόχος ήταν τα παιδιά να ξανά-δουν έναν διάσημο πίνακα, όπως είναι η «Γκουέρνικα» του Πικάσο, ανακατασκευασμένη όμως στη σύγχρονη πραγματικότητα και να προβληματιστούν σχετικά με τη φρίκη του πολέμου, που μόνο τραγικές και ολέθριες συνέπειες έχει για τους ανθρώπους, ανάμεσα σε αυτές και την προσφυγιά. Παράλληλα επιλέχθηκε το τραγούδι «Σαν τον μετανάστη» της Μαρίας Φαραντούρη, έτσι ώστε να δοθεί στα παιδιά η δυνατότητα μέσω της μουσικής και του στίχου, να βιώσουν συναισθήματα που νιώθουν οι ξεριζωμένοι/ ες, όπως είναι ο πόνος, ο θρήνος, η μοναξιά και η αίσθηση του μη ανήκειν, καθώς όπως λέει και ο στίχος, «όλα γύρω είναι ξένα, όλα πετρωμένα» [12]. Με τα παραπάνω υποστηρικτικά μέσα στόχος ήταν η πρόκληση (συγ)κίνησης αλλά και κριτικού στοχασμού των μαθητών/ τριών και των εκπαιδευτικών για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Εικόνα 12. Δρώμενο ομάδας "Ξεριζωμός"

Τέλος, θέλοντας οι μαθητές/ τριες και οι εκπαιδευτικοί να βιώσουμε και να σωματοποιήσουμε - στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό- τον ξεριζωμό, εκτελέσαμε ένα δρώμενο, όπου οι μαθητές/ τριες και οι δάσκαλοι/ες, σαν άλλοι/ες ξεριζωμένοι/ες, αφού έβγαλαν τα παπούτσια τους, περιηγήθηκαν γύρω από αυτά αναζητώντας τους δικούς τους ανθρώπους, όταν πια είχαν φτάσει στον 'προορισμό' τους. Αυτό που αντίκρισαν όμως, ήταν 'άμμος' και 'στάχτη', σαν τη χαμένη τους ζωή.

Τα παπούτσια είχαν διπλό ρόλο, καθώς από τη μια συμβόλιζαν τους ανθρώπους που χάθηκαν στις θάλασσες στην προσπάθειά τους να σωθούν, αλλά και κατά το γνωστό ρητό την προσπάθεια να μπούμε στα 'παπούτσια', δηλαδή στη θέση του άλλου/ της άλλης, με σκοπό να τον/ την συναισθανθούμε και έτσι να αναπτύξουμε τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη.

Εικόνα 13. ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ ομάδας: Παπούτσια γύρω μας

Βιβλιογραφία

Φ. α. δ. σ. σ. Άνδρου, «X - twitter,» Οκτώμβριος 2023 [Ηλεκτρονικό]. Available: https://twitter.com/Themis_sketos/status/1718281050395177393/photo/1. [Πρόσβαση 12 12 2023].

Π. Σ. Δίκτυο, «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» [Ηλεκτρονικό]. Available: <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/mou/SanToMetanasti.htm>. [Πρόσβαση 14 12 2023].

Συντελεστές/ τριες: Βενέρη Περσεφόνη, Καπαρουνάκη Ειρήνη, Μαχαίρα Γεωργία, Σταματάκη Αγγελική, Σγουράκη Ελισάβετ

Α. Τίτλος: Ο φυγός προς την ελπίδα για μια νέα ζωή.

Β. Λέξεις-κλειδιά: προσμονή, ελπίδα, στέρηση, φόβος, αλληλεγγύη, ενσυναίσθηση.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Να περιγράψουμε πώς η ενσυναίσθηση συνδέεται με την κατανόηση των συναισθημάτων και των αναγκών άλλων.

Ενίσχυση της Συνειδητοποίησης.

Να εξετάσουμε τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες/ τριες.

Συμμετοχή σε δραστηριότητες που προάγουν τη δημιουργία μιας συναισθηματικής κοινότητας.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Μετανάστευση (ορχηστρικό) (https://www.youtube.com/watch?v=y_p_nbROIT8).

Βαλίτσα.

Φωτογραφία εγκατάστασης: "[Κουτσό](https://collection.emst.gr/projects/%CE%A4%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%83%CF%8C/)" (<https://collection.emst.gr/projects/%CE%A4%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%83%CF%8C/>).

Ε. Αφόρμηση:

Οι καρέκλες είναι τοποθετημένες σε κύκλο και στο κέντρο η βαλίτσα με τα αντικείμενα.

Κατά την είσοδο (στην αίθουσα) έχει τοποθετηθεί μια βαλίτσα στο κέντρο και 5 διαφορετικά αντικείμενα δίπλα σε αυτή (μπορούμε από την προηγούμενη μέρα να ζητήσουμε από τους/ τις μαθητές/ τριες να φέρουν μαζί τους ένα μικρό αντικείμενο που θα ήθελαν οπωσδήποτε

να έχουν μαζί τους σε ένα ταξίδι μακρινό).

Ερώτημα: «Αν σου έλεγαν ότι πρέπει να φύγεις από την χώρα σου και να εγκαταλείψεις όλα σου τα υπάρχοντα, διάλεξε ένα μικρό

αντικείμενο που θα ήθελες να πάρεις μαζί σου.»

Εικόνα 14. ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ενΣΥΝαίσθησης & ΣΥΝειδητοποίησης

Εικόνα 15. Στιγμιότυπο δρώμενου ομάδας
"Ο φυγάς προς την ελπίδα για μια νέα
ζωή"

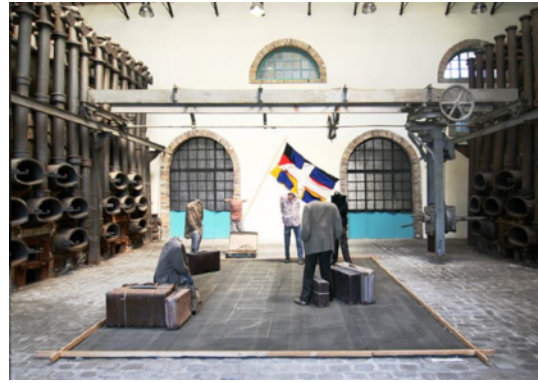
Οι μαθητές/ τριες, αν δεν το έχουν μαζί τους ήδη, το γράφουν σε ένα χαρτάκι που τους έχουμε μοιράσει.

Στην συνέχεια ένας-ένας, μία-μία, με συνοδεία μουσικής, βάζουν το αντικείμενο στη βαλίτσα, αναφέροντας δυνατά το αντικείμενο αυτό.

Έπειτα δείχνουμε την εικόνα της εγκατάστασης, αφήνουμε χρόνο στους/ τις μαθητές/ τριες να την παρατηρήσουν και στη συνέχεια αρχίζει η συζήτηση-ανάλυση των σκέψεων τους πάνω σε αυτό που βλέπουν και παρατηρούν.

Το έκθεμα «Το κουτσό» βρίσκεται στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Αθήνα και είναι μία εγκατάσταση, κατασκευασμένη από το 1974 από τον Βλάση Κανιάρη.

Το έκθεμα απεικονίζει έξι σώματα ακέφαλα και εννέα βαλίτσες. Είναι πάνω

Εικόνα 16. Φωτογραφία εγκατάστασης: Το
κουτσό

σε ένα πισσόχαρτο και πάνω σε αυτό είναι σχεδιασμένο το παιχνίδι κουτσό και ζωγραφισμένο με κιμωλία, αναφερόμενο στις χώρες προέλευσης των ανθρώπινων σωμάτων που απεικονίζει.

Τα ρούχα και οι βαλίτσες παραπέμπουν σε μια παλιότερη εποχή και σε ανθρώπους που πιθανόν ξεριζώθηκαν από κάπου με τα μόνα υπάρχοντά τους, ό, τι έχουν μέσα στις βαλίτσες τους.

Κάποιοι/ες φαίνονται σκεπτικοί/ές για τη συνέχεια της ζωής τους, κάποιοι/ες αποφασισμένοι/ες για τον δρόμο που θα ακολουθήσουν και κάποιος/ες, όπως αυτός με την ανοιχτή βαλίτσα, ότι δεν έχει τίποτα να χάσει.

Προφανώς έφυγαν από την χώρα τους προς αναζήτηση μίας καλύτερης ζωής, έχουν αποφύγει τον κίνδυνο να χάσουν τη ζωή τους, έχουν όνειρα και θα αναζητούν τον καλύτερο τρόπο να τα πραγματοποιήσουν.

Οι χώρες που αναγράφονται μέσα στο «Κουτσό» είναι το σημείο που ο καθένας/ η καθεμία από αυτούς/ ες είναι διατεθειμένος/ η να φτάσει.

Ο τρόπος αυτός χρήσης ενός εκθέματος ως μορφή διδασκαλίας τοποθετεί τον/ την μαθητή/ μαθήτρια σε μία διαδικασία να σκεφτεί, να αξιολογήσει τι βλέπει, τον/την κάνει να αναρωτιέται και να ερμηνεύει το κατεξοχήν έκθεμα και να αναπτύσσει την κριτική του /της συνειδητοποίηση.

Συντελεστές/ τριες: Σταυρακάκη Ειρήνη, Γεωργίου Βασιλική, Κατάκη Ευαγγελία, Παπαδογιαννάκης Γιώργος, Μπαλασίδης Νίκος, Ζαμπογιάς Θοδωρής, Παντινάκης Βαγγέλης

A. Τίτλος: Από το σκοτάδι στο φως

Η δραστηριότητα που πραγματοποιήσαμε ήταν αφορμώμενη από το δέντρο που παρατηρήσαμε και αναλύσαμε στον προαύλιο χώρο (Μουσείο της Εκπαίδευσης Π.Κ.). Κατά γενική ομολογία μας θύμισε τον τρόπο να μπορέσουμε από το τίποτα να φτιάξουμε τα πάντα! Έτσι, ήρθε η έμπνευση για τον τίτλο μας, ο οποίος αποδίδει ακριβώς αυτή την έννοια: «Από το σκοτάδι στο φως».

Εικόνα 17. Έναρξη δρώμενου ομάδας "Από το σκοτάδι στο φως"

B. Λέξεις-κλειδιά:

Καθώς παρατηρούσαμε το δέντρο, μας βγήκαν πολλές σκέψεις, ανησυχίες και συναισθήματα. Για τον καθένα/ την καθεμία από εμάς ήταν διαφορετικά ή και όμοια, ανάλογα με τα βιώματα που έχουμε ζήσει. Επομένως, αποφασίσαμε

Εικόνα 18. Ένας-ένας, μία-μία άνοιγε τα φτερά του/ της

να τα καταγράψουμε όλα και να τα συνδέσουμε με κάποιον τρόπο. Αρχικά, το δέντρο μας έφερε στο μυαλό διάφορες αναμνήσεις από φίλους, γνωστούς και συγγενείς. Εύλογα, λοιπόν, μας διαπέρασε ένα νοσταλγικό συναίσθημα και μια ανασφάλεια για το τι μπορεί να επιφέρει και να επιφυλάσσει το μέλλον. Από την άλλη πλευρά, το δέντρο μας έδωσε την εντύπωση ότι αποτελεί τον πυρήνα της εκπαίδευσης, ο οποίος έχει αλλοιωθεί και διαστρεβλωθεί. Έτσι, νιώσαμε μία λύπη, απογοήτευση και μετάβαση στην πραγματικότητα. Έπειτα αποφασίσαμε να στρέψουμε το ενδιαφέρον μας προς αυτή την κατεύθυνση και να θέσουμε στόχους για να μπορέσουμε να αλλάξουμε αυτή την πραγματικότητα που βιώνουμε στην εκπαίδευση. Άρα, μετά από αυτή τη σκέψη μας ήρθαν τα συναισθήματα της προσμονής, της ελπίδας, επιμονή και πείσμα για ΑΛΛΑΓΗ. Τέλος, τα συναισθήματα που εμείς θέλουμε να καλλιεργήσουμε μετά

από αυτή τη δραστηριότητα είναι η **ενσυναίσθηση**, η **επιμονή**, η **αποδοχή**, το **πείσμα** και η **προσπάθεια** που θα καταβάλουμε για να αλλάξουμε την εκπαίδευση και όσα μας τραβάνε πίσω.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Η Εκπαίδευση, λοιπόν, είναι στα χέρια μας και θα προσπαθήσουμε να την απεγκλωβίσουμε από τα δεσμά που τη βαραίνουν. Άρα, στόχος μας είναι, αρχικά, να εντοπίσουμε το πρόβλημα-γεγονός και να καλλιεργήσουμε στα παιδιά μας την ενσυναίσθηση, την ελπίδα και το αίσθημα αλληλεγγύης. Εφόσον τα παιδιά και εμείς οι ίδιοι/ οι ίδιες αναπτύξουμε μέσα μας βασικές αξίες και αισθήματα, τότε θα μπορέσουμε να αλλάξουμε το σχολείο και κατ' επέκταση όλον τον κόσμο.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Η εικόνα που επιλέξαμε μας δείχνει ότι η εκπαίδευση δεν είναι ένας δρόμος που μας διδάσκει απλώς γράμματα και πληροφορίες. Η εκπαίδευση είναι ένας τρόπος έκφρασης, ένας τρόπος να ανοίξουμε τα φτερά μας και να πετάξουμε, να διαμορφώσουμε αξίες,

Εικόνα 19. Υποστηρικτικό υλικό ομάδας

ήθος και να αναπτύξουμε ικανότητες, δεξιότητες και τρόπο έκφρασης. Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι η εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική για όλους/ ες/ α μας και οφείλουμε να τη διαφυλάξουμε για να μπορούν και οι επόμενες γενιές να απολαύουν το ταξίδι σε αυτήν.

Ε. Αφόρμηση:

Το μικρό δρώμενο που διαδραματίσαμε αφορά στην παραπάνω εικόνα. Ένας από εμάς καθόταν στο κέντρο και κρατούσε ένα βιβλίο στα χέρια. Όλοι/ες οι υπόλοιποι/ες ήμασταν σε καθιστή στάση γύρω από αυτόν. Η στάση μας

υποδείκνυε ότι βρισκόμασταν στο σκοτάδι και στην άγνοια.

Ξεκίνησε, λοιπόν, ο Νίκος να φυσάει τις σελίδες του βιβλίου και μαζί να μοιράζει γνώσεις, συναισθήματα, αξίες, ήθη και όλα όσα μας προσφέρουν οι γνώσεις και η εκπαίδευση. Έτσι, ένας-ένας, μία-μία άνοιγε τα φτερά του/ της και πετούσε προς την κατεύθυνση που είχε αποφασίσει ο ίδιος/ η ίδια.

Συντελεστές/ τριες: Ανυφαντάκη Ξανθήπιπη, Καλομοίρη Ειρήνη, Καψιόχα Αργυρώ, Κόκκινου Χρυσούλα, Μάμου Άννα, Χαιρετάκη Ειρήνη

A. Τίτλος: Με κομμένες ρίζες...

B. Λέξεις-κλειδιά:

Αρνητικές λέξεις: Θλίψη, Μοναξιά, Ασφυξία, Παγίδευση-Εγκλωβισμός, Απογοήτευση, Φόβος, Αβεβαιότητα, Ματαίωση, Ανασφάλεια, Απελπισία, Ξεριζωμός.

Θετικές λέξεις: Ελπίδα, Πάθος για ζωή, Αναγέννηση, Δύναμη ψυχής, Θάρρος, Όνειρα.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Καλλιέργεια ενσυναίσθησης, κριτική συνειδητοποίηση των δυσκολιών της μετανάστευσης, ενδυνάμωση συναισθημάτων αλληλεγγύης, συμπράστασης, κατανόησης, προσφοράς, αλληλοβοήθειας, σεβασμού, αλληλοεκτίμησης, ευαισθητοποίησης προς τους/τις μετανάστες/τριες- πρόσφυγες, κατανόηση των όρων πρόσφυγας-μετανάστης/ τρια.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Παραμύθι για τον πόλεμο: «Μην κλαις, Ειρήνη!»

Το παραμύθι πραγματεύεται την παγκόσμια ειρήνη και μεταφέρει πλούσια μηνύματα αγάπης και αλληλεγγύης.

Συγγραφή: Μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Ανωγείων (<https://www.anogi.gr/?p=22630>).

Τραγούδι: «Πατρίδες που έγιναν φωτιά» (στίχοι: Μάνου Ελευθερίου, μουσική: Λαυρέντη Μαχαιρίτσα).

Το τραγούδι στοχεύει στην ενδυνάμωση της αλληλεγγύης προς τους/τις πρόσφυγες (<https://www.youtube.com/watch?v=xGKqo8fNJ50>).

Ε. Αφόρμηση:

Αναπαράσταση του επιβλητικού μνημειακού γλυπτού «Ο Σκεπτόμενος».

Το έργο αυτό που φιλοτέχνησαν οι γλύπτες Παντελής και Χαράλαμπος Σωτηριάδης του Εργαστηρίου

Εικόνα 20. Γλυπτό: Ο σκεπτόμενος

Σωτηριάδη (<https://i0.wp.com/104fm.gr/cms/wp-content/uploads/1699553235306small.jpg?resize=768%2C1020&ssl=1>) ενσαρκώνει τον/ την απανταχού Πρόσφυγα, ανεξαρτήτως αιτίας και

Εικόνα 21. Δρώμενο ομάδας "Με κομμένες ρίζες...."

προέλευσης, ο οποίος/ η οποία προβληματισμένος/ η κρατά στο ένα του/ της χέρι... όλη του/ της τη ζωή, κομίζει τον πολιτισμό του/ της, το παρελθόν της πατρίδα του/ της.

Με μουσική υπόκρουση το τραγούδι «Πατρίδες που έγιναν φωτιά» περνάμε μπροστά αναπαριστώντας τη στάση του Σκεπτόμενου/ της Σκεπτόμενης.

Οι μαθητές/ τρεις αιφνιδιάζονται, προβληματίζονται κι αναρωτιούνται για την αιτία της συγκεκριμένης στάσης μας. Βλέπουν μετά το έργο «Σκεπτόμενος» και η 'ψυχρότητα' του μετάλλου σε συνδυασμό με τη στάση του σώματος του αποδίδουν όλα τα συναισθήματα ενός/ μίας πρόσφυγα.

Οι μαθητές/ τρεις είναι πλέον σε συναισθηματική ετοιμότητα να διαβάσουν το παραμύθι «Μην κλαις Ειρήνη» και να καταθέσουν τις δικές τους σκέψεις για τον όρο 'πρόσφυγας'.

Εικόνα 22. Η ομάδα ΔΡΑ και ΣΥΝ-ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ

Συντελεστές/ τριες: Δημοπούλου Φωτεινή, Μαστοράκη Σοφία, Μελετίδου Εύη, Μπανάκου Κατερίνα, Σπαχής Νίκος, Μαριάννα, Χαλκιαδάκη

A. Τίτλος: Το ταξίδι της ζωής

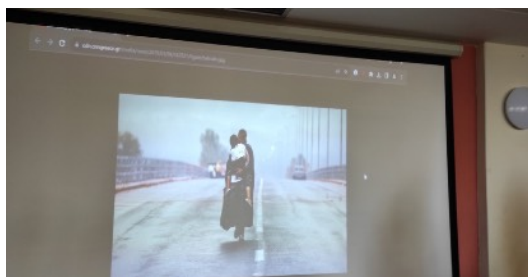
B. Λέξεις-κλειδιά:

Μέσα από τα μεμονωμένα κείμενα των μελών της ομάδας αντλήσαμε κοινές λέξεις, όπως: αναμνήσεις, φθορά, αγκαλιά, επιμονή, θέληση και αλληλεγγύη.

Γ. Κύριοι στόχοι:

Κύριοι στόχοι είναι η ευαισθητοποίηση, η ενσυναίσθηση, η επίγνωση των γεγονότων και η δράση.

Δ. Υποστηρικτικό υλικό:

Εικόνα 23. Φωτογραφία Γιάννη Μπεχράκη

E. Αφόρμηση:

Αφόρμηση για το 'μάθημά' μας ήταν η φωτογραφία του Γιάννη Μπεχράκη. Ενός φωτογράφου – αυτόπτη μάρτυρα της σύγχρονης ιστορίας με μια σκέψη ως οδηγό: «Καθήκον μου είναι να φροντίσω κανέναν να μην μπορεί να πει ότι δεν γνώριζε». Στο συγκεκριμένο καρέ φαίνεται ένας πατέρας αγκαλιά με την κόρη του, δίνοντας της ένα φιλί στη μέση ενός δρόμου, μόνοι, ταλαιπωρημένοι και σε απόγνωση. Ωστόσο, ο πατέρας αυτός δείχνει να χαράζει μια πορεία περπατώντας από τη ζωή που άφησε προς τη νέα του ζωή αγκαλιά με το παιδί του. Ο πατέρας και το παιδί δεν είναι μόνοι τους, έχουν ο ένας τον άλλον και φυσικά την αγάπη που τους ενώνει. Όμως, η νέα ζωή που ξεκινάει από το μηδέν χρειάζεται και στήριξη από την ευρύτερη κοινωνία. Η φωτογραφία αυτή επιλέχθηκε με σκοπό την ευαισθητοποίηση των μαθητών/

τριών ως προς τους/τις πρόσφυγες-μετανάστες/ τριες - ανθρώπους που βρίσκονται σε ανάγκη, όπως και η επίγνωση της κατάστασής τους.

Για να αναδείξουμε περισσότερο αυτό το θέμα προετοιμάσαμε μία αναπαράσταση με σωματική κίνηση. Ο/η καθένας/μία από εμάς αρχικά κοιτάζε σε διαφορετική κατεύθυνση, γιατί ξεκίνησε από κάπου αλλού σκεπτόμενος/η το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Στη συνέχεια ερχόμενοι/ες προς την ίδια κατεύθυνση πιάσαμε το χέρι του/της άλλου/ης δείχνοντας τη στήριξη και την αλληλεγγύη.

Εικόνα 24. "Το ταξίδι της ζωής" ως δρώμενο της ομάδας

Στο ξεκίνημα της νέας ζωής/πορείας κάναμε ένα βήμα μπροστά όλοι/ες μαζί αναδεικνύοντας με τα ενωμένα χέρια την έμπρακτη, συναισθηματική και ουσιαστική στήριξη. Είναι αυτό που θέλουμε να συναντήσουμε κι εμείς σε ένα νέο ξεκίνημα. Ανθρώπους που δεν θα αισθανθούν οίκτο ή φόβο για εμάς, αλλά συνανθρώπους με ενσυναίσθηση που θα ενώσουν τα χέρια και ψυχή τους με τα δικά μας. Είναι αυτό που θέλουμε να κατανοήσουν οι μαθητές/τριές μας και συναισθανθούν με αποτέλεσμα να οδηγηθούν στη δράση.

Αναστοχαστικά

Στο πλαίσιο του εργαστηρίου αναδείχτηκε πόσο σημαντική είναι η ανάγκη μιας βιωματικής, συναισθηματικής, συλλογικής, ενεργητικής, κριτικο-πραξιακής προσέγγισης των διδακτικών αντικειμένων και περιεχομένων σχολικής μάθησης.

Το παράδειγμα που ακολουθήσαμε είναι ενδεικτικό της δημιουργίας μαθησιακών παραστάσεων που καθιστούν τη γνώση ενσυναισθητική, ενδυναμωτική, κριτική, αποκαλυπτική και μετασχηματιστική, αλλά μπορεί επίσης να λειτουργήσει 'λυτρωτικά' για ομάδες μαθητών/τριών που συνήθως σιωπούν στο σχολείο ή δεν ακούγεται η φωνή τους. Ας αναλογιστούμε ένα σχολικό μάθημα για τους/τις πρόσφυγες-μετανάστες/τριες, με τους/τις μαθητές/τριες πρόσφυγες-μετανάστες/τριες ωσει παρόντες/ούσες! Όμως, μέσα από την κριτικο-πραξιακή μεθοδολογία οι εμπλεκόμενοι/ες στη μαθησιακή διαδικασία έρχονται πιο κοντά, λαμβάνουν ποικίλα ερεθίσματα και έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν με διαφορετικούς τρόπους, γεγονός που επιδρά ενδυναμωτικά στην ταυτότητά τους.

Κλείνοντας, ο συγκεκριμένος τρόπος μάθησης, διδασκαλίας και (ανα)κατασκευής της γνώσης μπορεί να είναι άμεσα υλοποιήσιμος, όπως άλλωστε αποδείχτηκε από τη συγγραφή των διδακτικών περιγραμμάτων ή σεναρίων (μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα που δεν υπερέβη τη μία ώρα) από τους/τις φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στο εργαστήριο. Μένει ωστόσο να απαντηθεί αν τα σεναρία αυτά θα εφαρμοστούν στην εκπαιδευτική πράξη. Αυτή είναι ίσως η μεγαλύτερη πρόκληση.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Darder, A. (1991). *Culture and Power in the Classroom: Educational Foundations for the Schooling of Bicultural Students*. Westport, CT: Bergin & Garvey.

Freire, P. (1974). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα: Κέδρος.

Glesne, C. (2017). *Η ποιοτική έρευνα. Οδηγός για νέους επιστήμονες* (Γ.Α. Κουλαουζίδης, Μετάφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Leavy, P. (2021). *Εισαγωγή στην έρευνα με βάση την τέχνη* (Α. Χουρδάκης, Α. Βλασταράς, Κ. Χρηστίδης, Επιμ). Αθήνα: Δίσιγμα.

Silverman, L. H. (2010). *The Social Work of Museums*. NY: Routledge.

Χουρδάκης, Α. (2020). Κριτικο-πραξιακή Παιδαγωγική. Σκέψεις από την εμπειρία του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης. *Επιστήμες της Αγωγής -Θεματικό Τεύχος*, σσ. 100-131.

Hourdakis, A., Ieronimakis, J. (2020). "Exhibiting" Lifelong Learning in Museums: The Museum of Education/Xeniseum as a space of Civic Understanding and Social Connectedness. *Academia*, 18, pp. 106-131